

ΑΓΓΕΛΟΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΟΚ – Ε.Ε.

ΠΩΣ ΦΘΑΣΑΜΕ

Αθήνα, Δεκέμβριος 2020

Υπό την αιγίδα της UNESCO

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ

Στη σύντροφο της ζωής μου Πέρσα, διακεκριμένη Ζωγράφο, χάρις στη διαρκή και γενναιόδωρη στήριξη τής οποίας πέτυχα ό,τι πέτυχα.

Στους άξιους συνεργάτες μου των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, που με ενθουσιασμό και θυσίες έδωσαν τον καλύτερο εαυτό τους εκείνη την αξέχαστη περίοδο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στην κόρη μου Ειρήνη, Νομικό, Φιλόλογο και Ψυχοθεραπεύτρια, χωρίς τη βοήθεια της οποίας δε θα μπορούσα να γράψω αυτό το βιβλίο, ούτε τα άλλα μου βιβλία στην ηλεκτρονική εποχή μας.

Στον γιό μου Κωνσταντίνο, Δικηγόρο, ο οποίος επιμελήθηκε την έκδοση αυτού του μικρού πονήματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΑ – Ο ΠΙΟ ΚΡΙΣΙΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΙΟ ΠΕΡΙΠΛΟΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

ΠΩΣ Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΕΦΥΓΕ ΤΗΝ ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ
ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΜΕ ΕΚΕΙΝΕΣ ΤΗΣ
ΙΣΠΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

ΠΩΣ Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΕΦΥΓΕ ΤΗΝ ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΦΑΣΗ ΤΗΝ
ΟΠΟΙΑ ΔΕΝ ΑΠΕΦΥΓΑΝ Η ΙΣΠΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΟΡΕΙΝΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Την 1^η Ιανουαρίου 2021 συμπληρώνονται σαράντα χρόνια αφότου η χώρα μας έγινε πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) η οποία εξελίχτηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ).

Με την ευκαιρία αυτή, παρουσιάζω μερικά κομβικά κεφάλαια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Αισθάνομαι αυτή την υποχρέωση ως ο τελευταίος επιζών μεταξύ των πρωταγωνιστών των διαπραγματεύσεων για την ενημέρωση των νεότερων γενιών. Είμαι οπαδός της αρχής ότι, όσοι γνωρίζουν την ιστορία ανταμείβονται και όσοι την αγνοούν τιμωρούνται. Καλό είναι να μην ξεχνάμε και τη ρήση του Ευριπίδη: «Όλβιος όστις της ιστορίας έσχε μάθησιν» (Ευτυχής εκείνος που έμαθε ιστορία).

Οι πρωταγωνιστές της ένταξης έφυγαν προ πολλού, τόσο οι πολιτικοί Κωνσταντίνος Καραμανλής, Γεώργιος Ράλλης και Γεώργιος Κοντογιώργης, όσο και τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής Διαπραγματεύσεων (ΚΕΔ) που διεξήγαγε τις διαπραγματεύσεις σε επίπεδο αναπληρωτών υπουργών, Βύρων Θεοδωρόπουλος, Δημήτρης Τατέλης, Αλέξανδρος Χλωρός και Θανάσης Ανδρεόπουλος. Ο γράφων ήταν ο βενιαμίν της ΚΕΔ και έτυχε να είναι και ο μακροβιότερος. Πίσω από τα μέλη της ΚΕΔ υπήρχαν ικανά στελέχη που αγωνίστηκαν με αυτοθυσία και προσέφεραν τον καλύτερο εαυτό τους σ' αυτή την εθνική προσπάθεια.

Η διαπραγματέυση δεν ήταν περίπατος όπως πολλοί νομίζουν. Η ένταξή μας δεν ήταν μόνο το αποτέλεσμα της ισχυρής πολιτικής βούλησης του Κ. Καραμανλή. Οι διαπραγματευτές έπρεπε ν' αφομοιώσουν το περιεχόμενο των συνθηκών και των κοινών πολιτικών που είχαν διαμορφωθεί, κυρίως της περίπλοκης Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Μαζί δε με τους κοινοτικούς εκπροσώπους, έπρεπε να αναλύσουν τους πολυάριθμους κοινοτικούς Κανονισμούς, Οδηγίες κλπ. ώστε να προσδιορίσουν τις μεταβατικές ρυθμίσεις που ήταν απαραίτητες για την εφαρμογή τους στις ελληνικές συνθήκες. Αναμφισβήτητα ο Κωνσταντίνος Καραμανλής υπήρξε το εύστοχο βαρύ πυροβολικό. Χωρίς όμως τον ηρωισμό του πεζικού δεν εκπορθούνται τα οχυρά του εχθρού.

Ζάππειο – υπογραφή πράξης προσχώρησης 29.05.1979. Πρώτη σειρά: Κ. Καραμανλής, Γ. Ράλλης, Γ. Κοντογιώργης. Πίσω, μεταξύ Κ. Καραμανλή και Γ. Ράλλη, ο Άγγελος Ζαχαρόπουλος.

1979: Επίσημο δείπνο την ημέρα της υπογραφής της Συνθήκης ένταξης στην ΕΟΚ στο Προεδρικό Μέγαρο.

ΓΕΩΡΓΙΑ: Ο ΠΙΟ ΚΡΙΣΙΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΙΟ ΠΕΡΙΠΛΟΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Πριν ακόμα αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ, είχε καταστεί φανερό ότι ο γεωργικός τομέας θα ήταν ο πιο κρίσιμος και ο πιο περίπλοκος. Ας μην ξεχνάμε ότι την εποχή εκείνη η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) απορροφούσε σχεδόν το 70% του κοινοτικού προϋπολογισμού και ο αγροτικός πληθυσμός στην Ελλάδα ήταν γύρω στο 30%. Για το λόγο αυτό, ο τότε Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής επέλεξε για το Υπουργείο Γεωργίας πολιτικό ο οποίος είχε ήδη επιδείξει ξεχωριστό δυναμισμό και αποτελεσματικότητα ως επικεφαλής άλλων Υπουργείων: τον αείμνηστο Γιάννη Μπούτο. Με το νόμο 445/1976 δινόταν η δυνατότητα στα Υπουργεία να ιδρύσουν Ειδικές Υπηρεσίες ΕΟΚ. Ο Γιάννης Μπούτος έκανε πρώτος χρήση αυτού του νόμου, ιδρύοντας την Υπηρεσία Σχέσεων Ελλάδας-Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΥΣΕΛΕΚ), σε επίπεδο Γενικής Διεύθυνσης με πέντε διευθύνσεις.

Στον γράφοντα ανατέθηκε η οργάνωση και η διεύθυνση της υπηρεσίας αυτής. Η ΥΣΕΛΕΚ επανδρώθηκε, κυρίως, από μόνιμα στελέχη του Υπουργείου που αποσπάστηκαν από την κεντρική και περιφερειακή Υπηρεσία, καθώς και από την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (ΑΤΕ). Τα κριτήρια ήταν αυστηρώς αξιοκρατικά, βασιζόμενα στη γλωσσομάθεια, σε επιτυχείς μεταπτυχιακές σπουδές και στην ικανότητα. Ο

ίδιος ο Υπουργός αρνήθηκε κατηγορηματικά οποιαδήποτε παρέμβαση για την επιλογή προσώπων μη ανταποκρινομένων σ' αυτά τα κριτήρια. Μου άφησε πλήρη ελευθερία στην επιλογή των συνεργατών μου, ώστε να μην μπορώ να επικαλεσθώ, όπως μου είπε, ελαφρυντικά σε περίπτωση αποτυχίας. Δεν ξέραμε τότε, ούτε θέλαμε να μάθουμε τις πολιτικές πεποιθήσεις των υποψηφίων. Ένα πολιτικό κριτήριο θα μπορούσε να οδηγήσει σε αποκλεισμό άξιων και σε επιλογή μετρίων. Ο ίδιος, όταν στα τέλη του 1976 με επέλεξε ο Γιάννης Μπούτος για μια τόσο σημαντική αποστολή, δεν ανήκα στο χώρο της ΝΔ. Στις εκλογές του 1974, είχα ψηφίσει Κέντρο. Και δεν το έκρυβα, όλοι γύρω μου το γνώριζαν. Πολλά χρόνια αργότερα, ρώτησα το Γιάννη Μπούτο αν το γνώριζε κι' εκείνος. «Και βέβαια το γνώριζα», μου απάντησε, «αλλά δεν με ένοιαζε». Αυτή, άλλωστε, ήταν η γραμμή του Καραμανλή: «Άσπρη γάτα, μαύρη γάτα, δεν με νοιάζει, αρκεί να πιάνει ποντίκια».

Σχετικό είναι το ακόλουθο επεισόδιο: Κάποιος κύριος ζήτησε να με δει με αίτημα να εντάξω την κόρη του στην ομάδα επίλεκτων για τις διαπραγματεύσεις. Αρνήθηκα γιατί ουδόλως ανταποκρινόταν στα προαναφερθέντα κριτήρια. Τότε μου παρουσίασε κάποιο χαρτί της Νομαρχιακής Επιτροπής της Ν.Δ. για να με επηρεάσει. Εξακολούθησα να αρνούμαι και ο κύριος αυτός εξαπέλυσε κάποια απειλή. Σηκώθηκα και σχεδόν βίαια τον έβγαλα έξω από το γραφείο μου. Πήγε κατευθείαν στον Μπούτο και παραπονέθηκε.

Μου τηλεφώνησε αμέσως ο Υπουργός για να μου ζητήσει εξηγήσεις, τις οποίες βέβαια έδωσα. «Και τον πέταξες έξω;» είπε δήθεν οργισμένος. «Ναι» του λέω. «Καλά έκανες» μου απάντησε ο αξέχαστος Μπούτος. Με βάση αυτά τα κριτήρια, δημιουργήθηκε μία ισχυρή ομάδα επιλέκτων, μία ομάδα «κομάντος» εν καιρώ πολέμου.

Εδώ θα ανοίξω μια παρένθεση για να αποτίσω φόρο τιμής σ' αυτούς τους συνεργάτες. Το επίπονο και δύσκολο έργο της διαπραγμάτευσης θα ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί έγκαιρα και αποτελεσματικά αν τα επίλεκτα αυτά στελέχη είχαν απλώς εκτελέσει το υπηρεσιακό τους καθήκον. Πραγματοποιήθηκε και μάλιστα με αναμφισβήτητη επιτυχία, διότι οι άξιοι αυτοί συνεργάτες εργάστηκαν μέρα και νύχτα, Σαββατοκύριακα και αργίες, χωρίς άδειες, μέσα σ' ένα κλίμα ενθουσιασμού και έξαρσης. Εμπνεόμενοι από το ιδανικό της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης της χώρας μας, έδωσαν τον καλύτερο εαυτό τους.

Χαρακτηριστικό το ακόλουθο περιστατικό:

Στο δεύτερο κρίσιμο εξάμηνο του 1978, την προεδρία της ΕΟΚ είχε η Γερμανία. Πρόεδρος του Σώματος Μονίμων Αντιπροσώπων ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Γερμανίας στις Βρυξέλλες, Πρέσβης κ. Sigriest, ο οποίος, μετά την ένταξη, τοποθετήθηκε επί κεφαλής της γερμανικής πρεσβείας στην Αθήνα. Σε κάποιο γεύμα στην Αθήνα στο οποίο με είχε προσκαλέσει, ο κ. Sigriest μου εξέφρασε την

εξής απορία: Στις μαραθώνιες συνεδριάσεις των εννέα κρατών μελών, σχετικά με την ελληνική ένταξη, ανέκυψε μερικές φορές, αργά τη νύχτα, η ανάγκη συμπληρωματικών στοιχείων του γεωργικού τομέα τα οποία ζητήθηκαν με τέλεξ. Κατάπληκτοι, είπε, διαπιστώναμε την άλλη μέρα το πρωί ότι είχε φθάσει η ελληνική απάντηση. Πως γινόταν αυτό το θαύμα;

Του εξήγησα ότι, γι' αυτές τις περιπτώσεις λειτουργούσε σύστημα συναγερμού και οι αρμόδιοι συνεργάτες μου, μαζί τους κι εγώ, κατεβαίναμε τη νύχτα στο Υπουργείο, τα ετοιμάζαμε, τα υπέγραφα και τα στέλναμε με τέλεξ.

Κανείς δεν έτυχε αμοιβής για υπερωριακή απασχόληση ή οποιασδήποτε ιδιαίτερης υπηρεσιακής μεταχείρισης. Ούτε καμία επίσημη ηθική αμοιβή τους απονεμήθηκε. Όμως, οι κόποι τους δεν πήγαν χαμένοι. Οι γνώσεις και η πείρα που απέκόμισαν κατά τη διάρκεια αυτής της ηρωικής περιόδου επέτρεψαν, σε άλλους μεν να πετύχουν σε διαγωνισμούς και να γίνουν στελέχη των κοινοτικών οργάνων στις Βρυξέλλες, όπου και διέπρεψαν ή διαπρέπουν, σε άλλους δε να γίνουν μέλη της Μονίμου Ελληνικής Αντιπροσωπείας στην ΕΟΚ. Μερικοί μάλιστα ασχολήθηκαν με τις κοινοτικές υποθέσεις στον ιδιωτικό τομέα.

Τα μεγαλύτερα και τα πιο δυσεπίλυτα θέματα που εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων είχαν τις ρίζες τους κυρίως στις έντονες αντιδράσεις των

ισχυρών γεωργικών οργανώσεων της Νοτίου Γαλλίας και της Νοτίου Ιταλίας. Δεν υπήρχαν σοβαρές αντιδράσεις εκ μέρους των βορείων περιοχών της ΕΟΚ. Μόνο η Γερμανία είχε ανησυχήσει για ενδεχόμενο μεταναστευτικό ρεύμα από την Ελλάδα, το οποίο όμως δεν επαληθεύτηκε. Οι παραγωγοί των μεσογειακών περιοχών της Γαλλίας – Ιταλίας διακατέχονταν ήδη από πίκρα και οργή λόγω άνιση μεταχείρισής τους έναντι των παραγωγών των βορείων περιοχών της Κοινότητας. Πράγματι, η στήριξη και η προστασία των βορείων προϊόντων, κυρίως σιτηρών, γαλακτοκομικών, ζάχαρης και βοείου κρέατος, ήταν πιο ισχυρή από εκείνη των μεσογειακών προϊόντων. Αυτά είναι, κυρίως, τα οπωροκηπευτικά νωπά και μεταποιημένα, το ελαιόλαδο, τα αμπελουργικά προϊόντα και ο καπνός (το βαμβάκι δεν υπήρχε στους Εννέα, εμείς το φέραμε).

Υπήρχε κι ένας άλλος λόγος που εξόργιζε τους κοινοτικούς μεσογειακούς παραγωγούς: οι παραχωρήσεις προς τις εκτός ΕΟΚ χώρες της Μεσογείου που είχαν γίνει στα πλαίσια της Μεσογειακής Πολιτικής της ΕΟΚ. Οι χώρες αυτές είναι 12: Μαρόκο, Τυνησία, Αλγερία, Αίγυπτος, Ιορδανία, Συρία, Ισραήλ, Κύπρος, Μάλτα, Λίβανος, Γιουγκοσλαβία, Τουρκία. Τα γεωργικά τους προϊόντα είναι ευθέως ανταγωνιστικά των προϊόντων των μεσογειακών περιοχών της ΕΟΚ.

Με το επιχείρημα ότι τα γεωργικά ελληνικά προϊόντα και εκείνα της Ισπανίας και της Πορτογαλίας που θα

ακολουθούσαν θα ήταν ανταγωνιστικά των δικών τους, ζητούσαν σημαντικά ανταλλάγματα. Πρώτον, τη θεσμοθέτηση νέων μέτρων υπέρ των μεσογειακών προϊόντων και η θεσμοθέτηση αυτή να γίνει πριν την ένταξη της Ελλάδας και δεύτερον δημιουργία προγραμμάτων ενίσχυσης των υποδομών των μεσογειακών περιοχών. Ζητούσαν επίσης την επιβολή μακράς μεταβατικής περιόδου για την εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στις υπό ένταξη χώρες.

Εκείνο το οποίο επιδιώξαμε και πετύχαμε ήταν, τα μέτρα αυτά, ιδιαίτερα ευνοϊκά και για μας ως μεσογειακή χώρα, να θεσπιστούν μετά τη δική μας ένταξη. Διαφορετικά, η θεσμοθέτηση των μέτρων, ιδιαίτερα χρονοβόρα πριν από την ένταξή μας, θα μας έφερνε πολύ πίσω και η ομαδοποίηση των διαπραγματεύσεων με εκείνες της Ισπανίας και της Πορτογαλίας θα ήταν αναπόφευκτη. Αποδέκτες των αντιδράσεων των νοτίων περιοχών της Γαλλίας και της Ιταλίας ήταν οι Υπουργοί Γεωργίας των δύο χωρών, Pierre de Mehaignerie και Giovanni Marcora. Ο Υπουργός Γεώργιος Κοντογιώργης είχε φέρει καλά στα νερά του τον Marcora. Όμως, ο κάτοχος τίτλου ευγενείας Pierre de Méhaignerie δεν ήταν τόσο προσιτός, τόσο προσβάσιμος. Γάλλος συναπόφοιτος της ENGR του Παρισιού με πληροφόρησε ότι ο Méhaignerie είναι επίσης συναπόφοιτος, μερικές σειρές νεότερος. Μου υπενθύμισε ότι, μεταξύ των συναποφοίτων των Grandes Ecoles, όπως η

δική μας, υπάρχει εκ παραδόσεως δυνατό πνεύμα αλληλοϋποστήριξης. Μου συνέστησε λοιπόν να το αξιοποιήσω προς όφελος των διαπραγματεύσεών μας. Ζήτησα από τον Υπουργό μου Γιάννη Μπούτο και προσκάλεσε στην Αθήνα τον Γάλλο ευγενή. Στην πρώτη συνάντησή τους, στην οποία ήμουν παρών, ο Μπούτος, ανέπτυξε τα επιχειρήματά μας επιμένοντας κυρίως στο αίτημά μας η αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) να γίνει μετά την ένταξή μας.

Ο Méhaignerie άκουσε με προσοχή, αλλά έμεινε ανέκφραστος, πράγμα που είχε εξοργίσει τον ανυπόμονο Μπούτο. Εισηγήθηκα στον υπουργό μου να προτείνει στο Γάλλο ομόλογό του μία επίσκεψη στην περιοχή του Ναυπλίου για να γνωρίσει τις αρχαιότητες και τις εκεί σημαντικές βιομηχανίες μεταποίησης γεωργικών προϊόντων. Ο Méhaignerie δέχτηκε ασμένως και τον συνόδευσα. Στην αρχή παρέμεινε ο αγέρωχος Γάλλος ευγενής. Μόλις όμως του αποκάλυψα ότι είμαστε συναπόφοιτοι, άλλαξε τελείως. Βρήκαμε κοινούς γνωστούς, κουτσομπολέψαμε τους καθηγητές μας και δημιουργήθηκε ένα υπέροχο κλίμα οικειότητας. Όταν φτάσαμε, επισκεφτήκαμε πρώτα τις αρχαιότητες και μετά τις βιομηχανίες. Έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον και για τα δύο. Καταλήξαμε στη Νομαρχία όπου συσκεφτήκαμε με τους τοπικούς παράγοντες. Όταν τελειώσαμε, του αποκάλυψα ότι υπηρέτησα ως έφεδρος αξιωματικός στο «Κέντρο

Εκπαιδεύσεως Μηχανικού» στο Ναύπλιο. Προσέθεσα ότι, αντί να εκπαιδεύσω τους νεοσύλλεκτους πώς να φυτεύουν νάρκες, τους εκπαίδευσα πώς να φυτεύουν πορτοκαλιές. Πράγματι, ο διοικητής του Κέντρου, όταν ανακάλυψε ότι είμαι Γεωπόνος, με απάλλαξε από τα καθήκοντά μου ως εκπαιδευτή και μου ζήτησε να φροντίσω τη δημιουργία πρασίνου στο στρατόπεδο που, εκτός από την παρουσία μερικών γιγαντιαίων ευκαλύπτων, ήταν γυμνό. Πρώτο μέλημα ήταν η εξασφάλιση νερού. Η παρουσία των γιγαντιαίων ευκαλύπτων ήταν σαφής ένδειξη παρουσίας πλουσίων υπογείων υδροφόρων οριζόντων. Αυτό αποδείχθηκε από την εξαιρετική απόδοση της πρώτης γεώτρησης που ανοίξαμε. Προμηθεύτηκα δενδρύλλια πορτοκαλιάς από γειτονικό φυτώριο και τα απαραίτητα λιπάσματα. Όταν τελείωσε η φύτευση, μετατέθηκα στην Αθήνα, στο Γενικό Επιτελείο και δεν ξαναπήγα στο στρατόπεδο. Ο Méhaignerie εξέφρασε την επιθυμία να το επισκεφτούμε. Ήταν άνοιξη και οι πορτοκαλιές ανθισμένες ευωδιάζαν. Ένας παράδεισος. Έτσι έληξε η επίσκεψή μας στην περιοχή Ναυπλίου.

Με την επιστροφή, πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τον Μπούτο ο οποίος έμεινε κατάπληκτος από την αλλαγή του Γάλλου Υπουργού. Μίλησε πλέον καθαρά. Τόνισε τα προβλήματα που είχε με τους μεσογειακούς αγρότες της Γαλλίας και μάλιστα σε προεκλογική περίοδο. Βεβαίωσε, όμως ότι τελικά, αυτός τουλάχιστον, δεν θα προβάλλει

προσκόμματα στην ένταξη της Ελλάδας. Στη συνέχεια, είχα εύκολη προσέγγιση του Méhaignerie κάθε φορά που αυτό ήταν αναγκαίο για τη διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων. Να σημειωθεί ότι η Γαλλία είχε τότε πολύ ισχυρή θέση στην ΕΟΚ των εννέα, η ίδρυση της οποίας ήταν αποτέλεσμα γαλλικής πρωτοβουλίας. Η γαλλική γλώσσα είχε κυριαρχήσει σε όλα τα όργανα της ΕΟΚ. Δύο ισχυροί Γάλλοι Επίτροποι επί συνόλου δεκατριών (τώρα ένας στους είκοσι εφτά), Γάλλος ο Γενικός Γραμματέας της Επιτροπής, ο πανίσχυρος Εμίλ Νοέλ.

Μετά τη λήξη των διαπραγματεύσεων και την υπογραφή της πράξης προσχώρησης, ο Méhaignerie με προσκάλεσε στο Παρίσι για να μελετήσω πώς λειτουργεί μια ομόλογη με τη δική μου Γενική Διεύθυνση Υπουργείου Γεωργίας υπό συνθήκες κράτους μέλους της τότε ΕΟΚ. Με υποδέχτηκε ο Γενικός Διευθυντής, ένας απόφοιτος της περίφημης Ecole Nationale de l'Administration (ENA), της Σχολής της οποίας απόφοιτοι συγκαταλέγονται μεταξύ των σημαντικότερων προσωπικοτήτων της Γαλλίας, όπως ο Emmanuel Macron. Ο ίδιος με εντυπωσίασε με την ευγενική του συμπεριφορά και την οξύτητα του πνεύματός του. Με παρουσίασε στους προϊσταμένους των διαφόρων διευθύνσεων και τμημάτων με τους οποίους πέρασα πολλές ώρες ενδιαφέρουσας συζήτησης. Την πρώτη ημέρα με προσκάλεσε σε δείπνο και μου ζήτησε να παρουσιάσω την επομένη μία ομιλία στους φοιτητές της ENA επί των ελληνικών ενταξιακών

διαπραγματεύσεων. Μου επίστησε πάντως την προσοχή στο ότι οι φοιτητές της ΕΝΑ είναι συνήθως δηκτικοί και προσπαθούν με παραπλανητικές ερωτήσεις να παγιδεύσουν και να μειώσουν τους ομιλητές. Ξενύχτησα για να προετοιμάσω την ομιλία μου την οποία παρουσίασα από στήθους. Περίμενα λιγότερο με αγωνία και περισσότερο με περιέργεια τις παραπλανητικές ερωτήσεις των φοιτητών της ΕΝΑ. Με έκπληξη διαπίστωσα ότι οι ερωτήσεις τους ήταν στοχευμένες και σοβαρές. Η όλη συζήτηση διεξήχθη σε πολύ καλό κλίμα. Όταν τα είπα αυτά την επομένη στον ομόλογό μου, έμεινε κατάπληκτος. Φαίνεται ότι τους γοητεύσατε, μου απάντησε.

Τα ελληνικά γεωργικά προϊόντα καλύπτονταν σχεδόν όλα από τους ήδη εν ισχύει κανονισμούς. Μαζί με τους κοινοτικούς, αναλύσαμε αυτούς τους κανονισμούς και προσδιορίσαμε τις αναγκαίες ρυθμίσεις για την εφαρμογή τους στις ελληνικές συνθήκες.

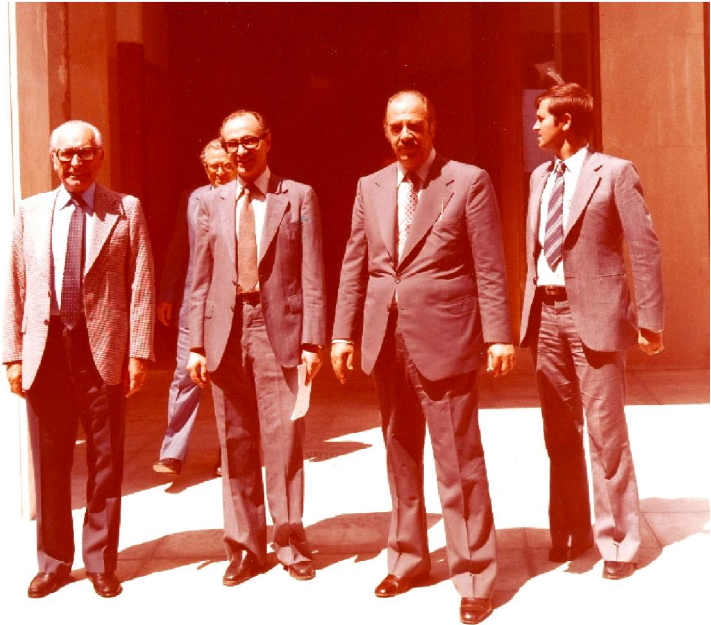
Όμως, το βαμβάκι, σημαντικότερο προϊόν για την ελληνική οικονομία, έμεινε ακάλυπτο, για τον απλούστατο λόγο ότι δεν υπήρχε παραγωγή βαμβακιού στην ΕΟΚ των εννέα. Έπρεπε λοιπόν να διαπραγματευτούμε τη δημιουργία νέου κανονισμού. Η διαπραγμάτευση δεν ήταν εύκολη. Η δική μας πλευρά προσπαθούσε να προικοδοτήσει το προϊόν με ισχυρή στήριξη. Η άλλη πλευρά προσπαθούσε να περιορίσει την αντίστοιχη επιβάρυνση του κοινοτικού

προϋπολογισμού. Τελικά, ο μηχανισμός στήριξης του βαμβακιού που συμφωνήθηκε οδήγησε στην ισχυρότερη επιδότηση του βαμβακιού μεταξύ όλων των γεωργικών προϊόντων της ΕΟΚ. Ορισμένα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας γνώρισαν μια πρωτόγνωρη οικονομική ανάπτυξη, όπως η Θεσσαλία και ιδιαίτερα ο νομός Καρδίτσας.

Παρέμειναν δύο σοβαρά αγκάθια: η επίμονη απαίτηση των νοτίων περιοχών Γαλλίας και Ιταλίας, πρώτον να προηγηθεί της ένταξής μας η αναμόρφωση της ΚΑΠ με βελτίωση της στήριξης των μεσογειακών προϊόντων και δεύτερον η επιβολή μακράς μεταβατικής περιόδου. Το πρώτο το ξεπεράσαμε εγκαίρως . Το δεύτερο όμως κράτησε μέχρι και την τελευταία ημέρα που έκλεισαν οι διαπραγματεύσεις. Η μεταβατική περίοδος ορίστηκε πέντε χρόνια, ίδια με εκείνη της προηγούμενης διεύρυνσης (Αγγλίας, Ιρλανδίας, Δανίας) με μόνη εξαίρεση δύο οπωροκηπευτικά, τα ροδάκινα και οι ντομάτες για τα οποία ορίστηκε μεταβατική περίοδος εφτά ετών. Για την Ισπανία και την Πορτογαλία ορίστηκε δεκαετής μεταβατική περίοδος για το σύνολο των οπωροκηπευτικών. Επταετής μεταβατική περίοδος ορίστηκε για την ελεύθερη διακίνηση προσώπων που επέβαλε η Γερμανία.

Με τον Υπουργό Γιάννη Μπούτο, Υφυπουργό, Γεν. Γραμματέα και
Ανώτερα στελέχη του Υπουργείου Γεωργίας.

Με τους Υφυπουργούς Καραπιπέρη και Γραμματίδη, στο διάστημα των διαπραγματεύσεων.

Βρυξέλλες 1977: Με τον αείμνηστο Γεώργιο Κοντογιώργη, Υπουργό για
Θέματα ΕΟΚ, κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων.

Με τον ίδιο, 29 χρόνια αργότερα, στο Ζάππειο κατά την 25^η επέτειο της Ένταξης, Μάιος 2006. Ανάμεσα, η σύζυγός μου Πέρασα.

**ΠΩΣ Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΕΦΥΓΕ ΤΗΝ ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ
ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΜΑΣ ΜΕ ΕΚΕΙΝΕΣ
ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ**

Βρίσκονταν στο αρχικό στάδιο οι δικές μας διαπραγματεύσεις όταν υπέβαλε, πρώτη, την αίτησή της η Πορτογαλία (28.3.77). Δεν παρέλειψε να κάνει το ίδιο και η Ισπανία (28.7.77).

Άρχισαν, λοιπόν, στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου Υπουργών, να δημιουργούνται σκέψεις για ομαδοποίηση των διαπραγματεύσεων για την ένταξη των τριών μεσογειακών χωρών. Σκέψεις ενοχλητικές για μας, αλλά οι οποίες δεν στερούνταν λογικής: τρεις χώρες περίπου ομοίμορφες, με την ίδια γεωργική παραγωγή, την ίδια βιομηχανική καθυστέρηση κλπ. Εξάλλου, τους βόλευε διότι θα πετύχαιναν «μ' ένα σμπάρο τρία τρυγόνια», εξοικονομώντας χρόνο και χρήμα. Εμάς, όμως, ουδόλως μας βόλευε και μάλιστα φοβόμασταν ότι αυτή η ομαδοποίηση θα είχε πολύ ζημιολύγες συνέπειες, όπως τελικά αποδείχθηκε. Οι σκέψεις αυτές άρχισαν να ωριμάζουν και να εκφράζονται από επίσημα πρόσωπα. Πρώτος, ο τότε Άγγλος Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Roy Jenkins, δήλωσε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ότι «είμαστε αποφασισμένοι να μελετήσουμε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του προβλήματος της διεύρυνσης, ώστε να

εκτιμήσουμε ποιές θα είναι οι συνέπειες για τη συνοχή του συνόλου στο προσεχές μέλλον». Εμάς βέβαια μας «έζωσαν τα φίδια» ακούγοντας τα περί ανάγκης «ολοκληρωμένης προσέγγισης». Παρόμοιες δηλώσεις έκανε στην έγκυρη γαλλική εφημερίδα «Le Monde» ο Jacques Chirac, ως πρόεδρος του Γκωλικού Κόμματος Συναγερμός για τη Δημοκρατία (RPR). Εκείνο όμως που μας τάραξε ήταν η Έκθεση Pisani προς τη Γαλλική Γερουσία. Ο Γερουσιαστής Edgar Pisani ήταν ένας πολιτικός με μεγάλη βαρύτητα. Αργότερα, υπήρξε σημαντικός Επίτροπος της COMMISSION. Είχε, λοιπόν, ιδιαίτερη βαρύτητα η έκθεσή του που τόνιζε ότι θα ήταν επικίνδυνο για την Κοινότητα να μην αντιμετωπίσει ολοκληρωμένα τις επιπτώσεις της διεύρυνσης. Μέσα σ' αυτό το δυσμενές κλίμα, ακούστηκε και μια θετική για μας φωνή από τον προεδρεύοντα, τότε, του Συμβουλίου Υπουργών, Υπουργό εξωτερικών της Αγγλίας David Owen. Είπε ο Owen σε απάντηση των Ελληνικών ανησυχιών ότι οι διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα, που ήδη διεξάγονται, θα πρέπει να συνεχιστούν με βάση τις «δικές της ενυπάρχουσες αξίες» (on its own intrinsic merits).

Η απάντηση αυτή αποτελούσε ευθέως και με πολύ λακωνικό τρόπο την αποδοχή των ελληνικών επιχειρημάτων κατά της ομαδοποίησης. Λέγαμε εμείς στους κοινοτικούς

ότι δεν είναι σωστό να μπει η Ελλάδα στο ίδιο καλάθι με την Ισπανία και την Πορτογαλία για τους εξής, κυρίως, λόγους:

Πρώτον, διότι η Ελλάδα είχε συμφωνία σύνδεσης από το 1962, την πιο προχωρημένη συμφωνία ΕΟΚ – τρίτης χώρας, ενώ οι δύο Ιβηρικές χώρες είχαν απλές εμπορικές συμφωνίες. Η δική μας συμφωνία προέβλεπε την πλήρη ένταξη και προς αυτή την κατεύθυνση είχαν αρχίσει οι διαπραγματεύσεις που διακόπηκαν λόγω της επταετούς δικτατορίας.

Δεύτερον, η Ελλάδα είχε υποβάλλει αίτηση ένταξης δύο χρόνια πριν από την Ισπανία και την Πορτογαλία και οι διαπραγματεύσεις είχαν ήδη σημειώσει ουσιαστική πρόοδο.

Όλα αυτά τα επιχειρήματα ο Owen τα συνόψισε σε πέντε σύντομες λέξεις: “on its own intrinsic merits”.

Εδώ θα ανοίξω μία παρένθεση σχετική με την προσωπικότητα του Sir David Owen. Γιατρός Νευρολόγος στο επάγγελμα και ήδη με μακρά και σημαντική πολιτική

πείρα, έγραψε ένα ασυνήθιστο βιβλίο με τον τίτλο: «Ασθενείς στην εξουσία». Αντικείμενο του βιβλίου είναι οι ασθένειες των αρχηγών κρατών τα τελευταία 100 χρόνια και πώς αυτές επηρέασαν τις αποφάσεις τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Ρούσβελτ ο οποίος, ενώ ήταν ετοιμοθάνατος, συμμετέσχε με τον Στάλιν και τον Τσώρτσιλ στη Συμφωνία της Γιάλτας που καθόρισε τη ζωή πολλών εκατομμυρίων ανθρώπων για μισό αιώνα.

Όσο για τα καθ' ημάς, ο Παρασκευάς Αυγερινός, γιατρός και Υπουργός στη κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου έγραψε το βιβλίο «Η αλλαγή τελείωσε νωρίς», στο οποίο αναφέρει ότι ο Ανδρέας υπέφερε όλα τα χρόνια που ήταν Πρωθυπουργός από μία, βαριάς μορφής, Διπολική Διαταραχή, δηλαδή Μανιοκατάθλιψη.

Επανέρχομαι στον David Owen ο οποίος έγραψε στο ίδιο βιβλίο και για το «Σύνδρομο της Ύβρεως». «Ύβρις», αρχαία ελληνική λέξη, σημαίνει αλαζονική συμπεριφορά με περιφρόνηση του ηθικού και θεϊκού νόμου. Το Σύνδρομο της Ύβρεως αφορά συμπεριφορές που απορρέουν από τη μέθη της εξουσίας ή του πλούτου. Πολιτικοί ή μη πολιτικοί που κατέχουν εξουσία ή πλούτο, όταν αισθανθούν ότι είναι καλά εδραιωμένοι στην εξουσία ή στον πλούτο, εμφανίζουν

μεγάλη, υπέρβιον οίηση και αλαζονεία, γίνονται αυθάδεις και περιφρονητικοί. Θεωρούν τον εαυτό τους υπεράνω ανθρωπίνων ορίων και θείων κανόνων. Στη μακρά επαγγελματική και κοινωνική μου πορεία συνάντησα αρκετά άτομα τα οποία διακατέχονταν από το Σύνδρομο της Υβρεως.

Η θετική φωνή του David Owen κατά της ομαδοποίησης των διαπραγματεύσεων με Ισπανία και Πορτογαλία σκεπάστηκε σύντομα από αλλεπάλληλες αρνητικές φωνές. Αυτές προέρχονταν κυρίως από τις ισχυρές οργανώσεις των μεσογειακών περιοχών της Γαλλίας και Ιταλίας και από πολιτικούς παράγοντες. Ήταν, κατά συνέπεια, φυσικό να ευαισθητοποιούνται οι κυβερνήσεις των χωρών αυτών και, εν όψει επικειμένων εκλογών, οι ηγεσίες των κομμάτων εξουσίας, του RPR του Chirac και του Σοσιαλιστικού του Mitterrand. Το Γαλλικό Κομμουνιστικό κόμμα είχε κηρυχθεί ευθέως κατά της ένταξης της Ελλάδας, με ή χωρίς ομαδοποίηση ή άλλη προϋπόθεση. Τώρα, το κύριο αίτημα ήταν η αναμόρφωση της ΚΑΠ προς όφελος των μεσογειακών προϊόντων πριν από την ένταξη της Ελλάδας, ανεξάρτητα από το αν θα γινόταν ή όχι ομαδοποίηση των διαπραγματεύσεων. Εμείς, όμως, γνωρίζαμε ότι η αναμόρφωση της ΚΑΠ θα απαιτούσε πολύ χρόνο και, μοιραία, η καθυστέρηση που εκείνη θα προκαλούσε, θα μας

οδηγούσε στην ομαδοποίηση. Αυτή θα συνεπαγόταν την απώλεια των σημαντικών πλεονεκτημάτων εκ του γεγονότος ότι ενταχθήκαμε πέντε χρόνια πριν ενταχθούν οι δύο Ιβηρικές χώρες και μάλιστα με όρους κατά πολύ ευνοϊκότερους, όπως θα φανεί στη συνέχεια. Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση, η Ελλάδα έριξε στη μάχη το βαρύ πυροβολικό της: τον Κωνσταντίνο Καραμανλή.

Πρώτη του ενέργεια η αποστολή επιστολής προς έκαστον των ηγετών των εννέα με άριστα θεμελιωμένα επιχειρήματα. Ακολούθησε και προσωπική συνάντηση μαζί τους. Παράλληλα, ο Καραμανλής επέισε αφόρητα εμάς τους «πεζικάριους» να επισπεύσουμε τις διαπραγματεύσεις στο έπακρο χωρίς, βέβαια, αβαρίες ως προς το αποτέλεσμα. Ήταν απαραίτητη η επιτάχυνση αυτή για να απομακρυνθούμε από Ισπανία – Πορτογαλία. Άμεση συνέπεια ήταν η αγωνία και τα ατελείωτα ξενύχτια. Τελικά, η ομαδοποίηση εγκαταλείφθηκε σαν αγκάθι και έμεινε ως κύριο πρόβλημα ο προσδιορισμός του χρόνου της μεταβατικής περιόδου. Έτσι, κερδίσαμε πέντε χρόνια ενταξιακής ζωής αφού η Ελλάδα έγινε μέλος την 1.1.1981 ενώ οι δύο Ιβηρικές χώρες έγιναν μέλη την 1.1.1986.

Δεν είναι εύκολο να δοθεί ολοκληρωμένη απάντηση στο τι σημαίνουν τα πέντε χρόνια ενταξιακής ζωής που κέρδισε η

Ελλάδα. Θα αναφέρουμε τα, κατά την κρίση μας, σημαντικότερα:

Πρώτον, η συμμετοχή της Ελλάδας, ως ισοτίμου μέλους στις κοινοτικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η σημασία του παράγοντα αυτού είναι τεράστια. Αρκεί να αναλογισθούμε το πολιτικό βάρος που απέκτησε η χώρα μας στο διεθνή χώρο και τις δυνατότητες που εξασφαλίστηκαν στη διαχείριση εθνικών θεμάτων, κατά την περίοδο 1.1.1981 – 1.1.1986.

Δεύτερον, τα τεράστια οικονομικά οφέλη που εξασφάλισε η Ελλάδα ως πλήρες μέλος της Κοινότητας, μέσα σ' αυτά τα πέντε χρόνια. Με βάση τα επίσημα στοιχεία που είχαν δημοσιευτεί, το συνολικό καθαρό όφελος της πενταετίας ανέρχεται στο σεβαστό ποσό των 7 δις. 620 εκ. ECU ή EYΡΩ.

Τρίτον, αν η ένταξη της Ελλάδας είχε πραγματοποιηθεί μαζί με τις δύο Ιβηρικές χώρες, τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ), θα κάλυπταν μόνο την Ιταλία και τη Γαλλία και όχι την Ελλάδα, όπως δεν κάλυψαν την Ισπανία και την Πορτογαλία.

Με τον Κωνσταντίνο Καραμανλή σε εκδήλωση για την Ένταξη, την
1.1.1981.

ΠΩΣ Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΕΦΥΓΕ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΗΣ ΦΑΣΗΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΔΕΝ ΑΠΕΦΥΓΑΝ Η ΙΣΠΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Λίγο μετά την έναρξη των διαπραγματεύσεων, οι κοινοτικοί επισήμαναν την ανάγκη μιας προενταξιακής φάσης 4-5 ετών για να μπορέσει η χώρα μας να προετοιμάσει τη θεσμική, οργανωτική και τεχνική υποδομή που ήταν απαραίτητη για την εφαρμογή των πολύπλοκων μηχανισμών της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Έγινε ευθύς εξαρχής αντιληπτό ότι το θέμα αυτό θα αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα της διαπραγμάτευσης του γεωργικού τομέα. Την προενταξιακή αυτή φάση θέλαμε οπωσδήποτε να την αποφύγουμε λόγω των πολύ δυσμενών οικονομικών και πολιτικών επιπτώσεων που θα είχε για τη χώρα μας. Εγκαιρώς λοιπόν, συγκροτήσαμε δύο ομάδες γλωσσομαθών και εμπείρων στελεχών οι οποίες επισκέφθηκαν όλες τις χώρες μέλη και, αφού μελέτησαν επί τόπου πως εφαρμόζονται οι μηχανισμοί της ΚΑΠ, υπέβαλαν μία εμπειριστατωμένη έκθεση με προτάσεις για τη λήψη των αναγκαίων για τη χώρα μας θεσμικών και οργανωτικών μέτρων. Επικεφαλής της ομάδας αυτής και συντάκτη της σχετικής έκθεσης, όρισα τον Θεόδωρο Μακρή, Γεωπόνο με Μάστερ στα οικονομικά από την Αγγλία. Ο Θ.Μ. συνέχισε την καριέρα του με επιτυχία ως σημαντικό στέλεχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες. Όσον αφορά τη τεχνική υποδομή για την εφαρμογή των μηχανισμών της

ΚΑΠ, η μελέτη των σχετικών κανονισμών οδήγησε στον προσδιορισμό των αναγκαίων συμπληρωματικών έργων που είναι κυρίως οι αποθηκευτικοί και ψυκτικοί χώροι για την διενέργεια των παρεμβάσεων, τα συσκευαστήρια, τα σφαγεία, οι ιχθυόσκαλες κλπ. Τα έργα αυτά εντάχθηκαν σε μία μελέτη-πλαίσιο. Έγινε μία πρώτη εκτίμηση του κόστους των έργων, καθορίστηκαν οι προτεραιότητες και η γεωγραφική κατανομή τους. Την θαυμάσια αυτή εργασία πραγματοποίησαν, σε χρόνο ρεκόρ, οι Φώτης Παναγιωτόπουλος, Θεόδωρος Μακρής και Αχιλλέας Σοφιανάτος. Μίλησα ήδη για τον Θεόδωρο Μακρή. Οι άλλοι δύο είχαν αποσπαστεί από την Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος (ΑΤΕ) στην υπηρεσία που διηύθυνα για τις ανάγκες της διαπραγμάτευσης. Ο Φώτης Παναγιωτόπουλος, Γεωπόνος με μεταπτυχιακές σπουδές στη γεωργική οικονομία και στις γεωργικές βιομηχανίες (Μάστερ Αγγλίας), εξελίχθηκε σε Γενικό Διευθυντή και Υποδιοικητή της ΑΤΕ. Τελείωσε την καριέρα του ως Τραπεζικός Μεσολαβητής. Ο Αχιλλέας Σοφιανάτος ήταν ο Πολιτικός Μηχανικός της ομάδας. Με βάση την εργασία αυτής της ομάδας, εντάχθηκαν, με πρότασή μου και με επείγουσα διαδικασία, όλα τα αναγκαία έργα υποδομής για την εφαρμογή των μηχανισμών της ΚΑΠ στον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) του 1978.

Ολόκληρο το Σεπτέμβριο του 1978 είχαμε εντατικές διαπραγματεύσεις για τον γεωργικό τομέα. Αναπτύξαμε

προφορικά τα μέτρα που είχαμε ξεκινήσει εγκαίρως ώστε να είμαστε έτοιμοι για την εφαρμογή των μηχανισμών της ΚΑΠ από το 1981. Οι κοινοτικοί αρμόδιοι δεν φαινόταν να πείθονται ή δεν ήθελαν να πεισθούν από τις προφορικές μας διαβεβαιώσεις. Μου έδιναν την εντύπωση ότι, αυτά που τους έλεγα τους προκαλούσαν δυσφορία. Ήταν σαφές ότι είχαν προαποφασίσει την εφαρμογή της προενταξιακής φάσης. Έπρεπε λοιπόν να ενεργήσουμε διαφορετικά. Είπα στους συνεργάτες μου ότι αυτά που λέγαμε και δεν ήθελαν ν' ακούσουν έπρεπε να τα παραδώσουμε γραπτά, οπότε θα ήταν υποχρεωμένοι να τα διαβάσουν. Εδώ θα πρέπει να κάνω μία παρένθεση και να σημειώσω ότι, αυτό τον «μαύρο Σεπτέμβρη» η διαπραγμάτευση ήταν εντατική και διαρκούσε από το πρωί μέχρι αργά το βράδυ. Είχαμε απέναντί μας μία αξιόλογη, αλλά σκληρή κοινοτική αντιπροσωπεία με επικεφαλής τον ευφυέστατο Ιταλό εβραϊκής καταγωγής Franco Milano. Κάθε βράδυ, αφήνοντας το μέγαρο της COMMISSION, πηγαίναμε κατευθείαν στο κτίριο της Μόνιμης Ελληνικής Αντιπροσωπείας (ΜΕΑ) για την ανασκόπηση των διαμειφθέντων της ημέρας και για την προετοιμασία της επόμενης. Πρόβλημα είχαμε με τον κλιματισμό του κτιρίου που σταματούσε να λειτουργεί από τις 8μμ. Τα παράθυρα ήταν ερμητικά κλειστά και δεν μπορούσαμε να τα ανοίξουμε, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ασφυκτικές καταστάσεις. Ύστερα από επίμονες προσπάθειες, ο

διαχειριστής του κτιρίου δέχτηκε να παρατείνει την λειτουργία του κλιματισμού μέχρι τα μεσάνυχτα. Το πρόβλημα εξακολουθούσε όμως να υπάρχει διότι, συχνά, ήταν αναγκαία η παραμονή μας στο κτίριο και πέραν του μεσονυχτίου. Τότε, βγαίναμε εκ περιτροπής έξω να αναπνεύσουμε και επιστρέφαμε !...

Η σύνταξη, λοιπόν, γραπτού Υπομνήματος στα γαλλικά έπρεπε να γίνει επειγόντως τα βράδια στη ΜΕΑ. Συγκρότησα μία τριμελή ομάδα γαλλομαθών εμπείρων στελεχών που ολοκλήρωσαν σε πολύ σύντομο χρόνο το Υπόμνημα. Παράλληλα, ζήτησα από το Υπουργείο Συντονισμού και μου έστειλαν αμέσως την Συλλογική Απόφαση Έργων (ΣΑΕ) η οποία περιλάμβανε τα τεχνικά έργα υποδομής για την εφαρμογή των μηχανισμών της ΚΑΠ, που είχαν προτείνει οι Φώτης Παναγιωτόπουλος και Θόδωρος Μακρής και είχαν ενταχθεί στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Η ομάδα που συνέταξε το Υπόμνημα απαρτιζόταν από:

-Τον Ευάγγελο Καραμήτρο ο οποίος είχε πραγματοποιήσει μεταπτυχιακές σπουδές στην Grenoble της Γαλλίας και ήταν κάτοχος δύο πτυχίων: Δασολόγου και Πολιτικού Μηχανικού. Ο Ε.Κ. συνέχισε την καριέρα του ως ανώτερο στέλεχος της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου Υπουργών στις Βρυξέλλες.

-Τον Στέλιο Βαγιανό ο οποίος είχε πραγματοποιήσει τις μεταπτυχιακές του σπουδές στο Παρίσι και ήταν, επίσης, κάτοχος δύο πτυχίων: Γεωπόνου και Πολιτικού Μηχανικού. Ο Σ.Β. συνέχισε και αυτός την καριέρα του στις Βρυξέλλες ως σημαντικό στέλεχος στη Γενική Διεύθυνση Γεωργίας της COMMISSION.

-Τον αείμνηστο Αντώνη Πέτσικο ο οποίος, ως Γεωπόνος, είχε πραγματοποιήσει επιτυχείς σπουδές στο περίφημο Institut National Agronomique του Παρισιού. Ο Α.Π., αφού υπηρέτησε επί πολλά χρόνια στη ΜΕΑ Βρυξελλών και στη COMMISSION, επέστρεψε στο Υπουργείο Γεωργίας και τελείωσε την καριέρα του ως Γενικός Διευθυντής.

-Την κυρία Κίττυ Στεριώτη, Γαλλίδα νομικό, σύζυγο του επίσης νομικού Ίωνα Στεριώτη. Στην κυρία Στεριώτη οφείλονται τα άψογα γαλλικά του Υπομνήματος.

Ένα βράδυ, πολύ αργά, πέρασε να μας δει ο αείμνηστος Υπουργός μας Γιάννης Μπούτος μαζί με τον Γεώργιο Κοντογιώργη. Με το συνηθισμένα χιουμοριστικό του ύφος, μου είπε: «ξέρω ότι φέρεσαι σαδιστικά προς τους άρρενες συνεργάτες σου και τους βάζεις να εργάζονται τέτοια ώρα, βλέπω όμως τώρα ότι την ίδια σαδιστική διάθεση δείχνεις και προς τις κυρίες». Εξήγησα τους λόγους της «σαδιστικής» μου συμπεριφοράς στους δύο Υπουργούς και, αμφότεροι, αποσύρθηκαν μειδιώντας με φανερή ικανοποίηση.

Όταν πήγα να παραδώσω το Υπόμνημα με τη ΣΑΕ του Υπουργείου Συντονισμού, ο Milano τα παρέλαβε ανόρεκτα με ένα ψυχρό ευχαριστώ. Όταν δε του ζήτησα να υπογράψει ένα πρωτόκολλο παράδοσης και παραλαβής, έδειξε φανερά ενοχλημένος αλλά, φυσικά, το υπέγραψε. Για να είμαι όμως σίγουρος ότι δεν θα το βάλει στο Αρχείο, φρόντισα να παραδοθεί αντίγραφο στον αρμόδιο για τη διεύρυνση Επίτροπο Lorenzo Natali. Γνήσιος Ιταλός ο αείμνηστος Natali, ήταν φίλος της Ελλάδας, σχετιζονταν δε φιλικά με τον επίσης αείμνηστο Γιώργο Τζιτζικώστα, γνωστό κυρίως ως Υπουργό Βορείου Ελλάδος. Ο φίλος Γιώργος με είχε γνωρίσει εγκαίρως στον Νατάλι και η γνωριμία αυτή απεδείχθη πολύ επωφελής. Η Συλλογική Απόφαση Έργων (ΣΑΕ) του Υπουργείου Συντονισμού ήταν στα ελληνικά. Δεν υπήρχε πρόβλημα διότι ο Milano είχε μαζί του κάποιο Φραγκολεβαντίνο από τη Σμύρνη, ο οποίος μιλούσε θαυμάσια ελληνικά. Ο πονηρός αυτός τύπος προσπαθούσε να μας πλησιάσει και να μας πουλήσει εκδούλευση. Μου είπε λοιπόν «εμπιστευτικά» ότι δεν θα έπρεπε να ελπίζουμε για την αποφυγή της προενταξιακής φάσης γιατί αυτή ήταν προαποφασισμένη από πλευράς Milano. Το Υπόμνημα θα πάει στο Αρχείο, προσέθεσε. Φυσικά, δεν του μίλησα για την κοινοποίηση στον Επίτροπο Natali, πράγμα που αποτελούσε εγγύηση ότι το Υπόμνημα δεν μπορούσε να αγνοηθεί.

Λίγο αργότερα, οι αρμόδιοι Επίτροποι NATALI για τη διεύρυνση της ΕΟΚ και GUNDELACH για τη γεωργία ανακοίνωσαν ότι δεν ήταν αναγκαία για την Ελλάδα η εφαρμογή της προενταξιακής φάσης για την εφαρμογή της ΚΑΠ, προς μεγάλη έκπληξη του φίλου μας Φραγκολεβαντίνου. Την επιβολή αυτής της προενταξιακής φάσης δεν απέφυγαν η Ισπανία και η Πορτογαλία και υπέστησαν τις σοβαρές σχετικές συνέπειες για 4 χρόνια η Ισπανία και για 5 χρόνια η Πορτογαλία. Δεν γνωρίζουμε το επίπεδο της προετοιμασίας των δύο Ιβηρικών χωρών. Μπορεί να ήταν ισοδύναμο με εκείνο της Ελλάδας ή και ανώτερο. Στην περίπτωση αυτή η Ελλάδα υπερτέρησε σε διαπραγματευτική ικανότητα. Γεγονός πάντως παραμένει ότι οι δύο Ιβηρικές χώρες υπέστησαν τις συνέπειες της πρώτης φάσης η οποία χαρακτηρίζεται από:

-Μη πλήρη εφαρμογή της ΚΑΠ και επιβάρυνση του εθνικού τους προϋπολογισμού για σοβαρούς κλάδους της γεωργικής παραγωγής.

-Μεταχείριση περίπου τρίτης χώρας όσον αφορά τα κυριότερα προϊόντα κατά την εισαγωγή τους στην Κοινότητα των 10.

Προς τα τέλη του 1982, βρέθηκα συνάδελφος και ομοιόβαθμος του Milano στις Διεθνείς Υποθέσεις της Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες. Ο Milano είχε την ευθύνη των διαπραγματεύσεων για τη

διεύρυνση προς Ισπανία – Πορτογαλία. Ο γράφων είχε την ευθύνη των διαπραγματεύσεων με τις 12 τρίτες μεσογειακές χώρες στα πλαίσια της Μεσογειακής Πολιτικής της ΕΟΚ και με τις χώρες της συνθήκης LOME (Αφρική, Καραϊβική, Ειρηνικός). Στην πρώτη σύσκεψη που έλαβα μέρος υπό τον ευπατρίδη Γερμανό Φον Βερσούερ, ο Milano παρουσίασε τα θέματα των διαπραγματεύσεων με Ισπανία – Πορτογαλία. Πρότεινε με έμφαση ότι πρέπει να επιμείνουμε στην επιβολή προενταξιακής φάσης για τις δύο Ιβηρικές χώρες. Και προσέθεσε: να μην πάθουμε αυτό που πάθαμε με την Ελλάδα όταν, την τελευταία στιγμή, ο κ. Ζαχαρόπουλος μας παρουσίασε ένα υπόμνημα με πειστικά, είναι αλήθεια, επιχειρήματα και δεν επιβάλαμε αυτή τη φάση. Ο Φον Βερσούερ, εν μέσω γενικής θυμηδίας των παρισταμένων, είπε στον Milano: «πρόσεξε να μην σου την φέρουν οι Ισπανοπορτογάλοι, όπως σου την έφερε ο Ζαχαρόπουλος». Αργότερα, μετά το 1986, όταν η Ισπανία ήταν πλέον πλήρες μέλος, υπήρξα μάρτυς της οργής των Ισπανών όταν διαπίστωσαν ότι προϊόντα τρίτων χωρών, όπως του Μαρόκου, είχαν ευνοϊκότερη μεταχείριση από τα δικά τους στην ΕΟΚ, όσο διαρκούσε η περίφημη προενταξιακή φάση, πέραν του γεγονότος ότι, για μεγάλο μέρος της παραγωγής τους, η χρηματοδότηση της στήριξής τους γινόταν από τον εθνικό τους και όχι από τον κοινοτικό προϋπολογισμό.

1978: Με τον στενό συνεργάτη Ευάγγελο Καραμήτρο, κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων.

Με τον Ευάγγελο Καραμήτρο και τον επίσης στενό συνεργάτη Θεόδωρο Μακρή, 35 χρόνια αργότερα.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΟΡΕΙΝΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Κατά την περίοδο των διαπραγματεύσεων, είχε υποπέσει στην αντίληψή μου ότι λειτουργούσε ένα ειδικό αναπτυξιακό πρόγραμμα με κοινοτική χρηματοδότηση, υπέρ μιας προβληματικής περιοχής της Ιρλανδίας που ήταν ήδη μέλος της ΕΟΚ.

Με την ευκαιρία μιας επίσημης επίσκεψης στην Ιρλανδία, ζήτησα να επισκεφτώ αυτή την προβληματική περιοχή με σκοπό να ενημερωθώ από πρώτο χέρι. Διαπίστωσα ότι είναι πράγματι προβληματική, αλλά πολύ λιγότερο από τις δικές μας ορεινές περιοχές. Δεν είναι ορεινή αυτή η περιοχή της Ιρλανδίας. Είναι μάλλον πεδινή και ελαφρώς λοφώδης. Το πρόβλημά της είναι η φύση του εδάφους διότι το μητρικό πέτρωμα βρίσκεται σε πολύ μικρό βάθος και το χρήσιμο έδαφος έχει βάθος μόνο 10 – 15 εκ. Είναι γενικώς απρόσφορο για καλλιέργειες και προσφέρεται, κατά κύριο λόγο, στην προβατοτροφία. Πράγματι, λόγω των πολλών βροχών, αναπτύσσεται αρκετά πλούσια βλάστηση για βοσκή. Καμία σχέση με τις δικές μας ορεινές περιοχές.

Ήταν φυσικό λοιπόν να σκεφτώ τον «ομφαλό της γης» ο οποίος για κάθε άνθρωπο είναι η γενέτειρά του και που για μένα είναι τα εξόχως ορεινά Θεσσαλικά Άγραφα. Με επίκεντρο τα Θεσσαλικά και τα Ευρυτανικά Άγραφα και με επέκταση προς βοράν και προς νότον, ώστε να καλυφθεί

όλος ο ορεινός κορμός της χώρας, ο προσωρινός τίτλος που προέκυψε για το ειδικό πρόγραμμα που πρότεινα ήταν: «Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Ορεινής Ηπειρωτικής Ελλάδας».

Όταν έθεσα το θέμα σε υψηλά ισταμένους της ΕΟΚ, παρατήρησαν ότι ένα αίτημα για την χρηματοδότηση ειδικού αναπτυξιακού προγράμματος, δεν θα μπορούσε να εξεταστεί παρά μόνο μετά την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ.

Δέχθηκαν όμως πρόθυμα να συνεργαστούν πριν από την ένταξη για τη διαμόρφωση και την προετοιμασία του προγράμματος, ώστε να είναι έτοιμο για υποβολή στα αρμόδια όργανα της ΕΟΚ, μόλις η Ελλάδα θα γινόταν επίσημα μέλος της. Σκέφτηκα ότι, για να ευαισθητοποιηθούν αυτοί οι κοινοτικοί παράγοντες, ήταν χρήσιμο να επισκεφτούν, έστω και από ψηλά, τις ορεινές περιοχές. Το προσφορότερο μέσο γι' αυτό ήταν, προφανώς, τα ελικόπτερα.

Πώς όμως να εξασφαλιστούν τα ελικόπτερα ; Δεν έβλεπα άλλον φορέα που θα μπορούσε να τα διαθέσει παρά το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Υπουργός τότε αυτού του Υπουργείου ήταν ο αείμνηστος Ευάγγελος Αβέρωφ. Δεν είχα καμιά επαφή μαζί του. Ζήτησα την συνδρομή ενός Ηπειρώτη συνεργάτη μου, τον Γιάννη Νόλα. Κατά καλή σύμπτωση, ένας ξάδελφος του Γιάννη Νόλα ήταν ταξίαρχος, υπασπιστής του Αβέρωφ. Ο Γιάννης έφερε τον Ταξίαρχο

Νόλα στο γραφείο μου. Τον θυμάμαι σαν να τον βλέπω: μετρίου αναστήματος, με ευχάριστη φυσιογνωμία και προθυμότητα να βοηθήσει. Αμέσως μου έκλεισε συνάντηση με τον Υπουργό τον οποίο επισκέφτηκα στο Πεντάγωνο. Ήταν γνωστή η ευαισθησία του Αβέρωφ για τον ορεινό χώρο και τους ορεινούς πληθυσμούς. Οι πάντες γνώριζαν ότι είχε μεταβάλει το Μέτσοβο σ' ένα μοναδικό πρότυπο ανάπτυξης ορεινού χώρου. Όταν λοιπόν του ανέπτυξα τα σχέδιά μου για την ανάπτυξη του ορεινού χώρου της Ελλάδας, έδειξε έναν ενθουσιασμό μικρού παιδιού που με κατέπληξε. Κατέβασε από κάποιο ράφι μερικά βιβλία του και μου τα προσέφερε με αφιέρωση. Ένα από αυτά τα βιβλία αναφερόταν σε κάποιο Ηπειρώτη «Πρωτομάστορα». Γνωστή η ηπειρώτικη μαστορική παράδοση. Συγκροτούσαν παρέες κτιστάδων και γύριζαν στα ορεινά χωριά για να κτίσουν σπίτια και γεφύρια. Ήταν αριστοτέχνες της πέτρας. Στο βιβλίο αυτό ο Αβέρωφ έγραψε: «Στον ΑΖ που είναι ορεινός πρωτομάστορας». Έδωσε αμέσως εντολή στον Ταξίαρχο Νόλα να μεριμνήσει για την διάθεση ελικοπτέρου.

Την πρώτη φορά χρησιμοποίησα ελικόπτερο για την ξενάγηση του Διευθυντή Περιφερειακής Πολιτικής της COMMISSION, του συμπαθέστατου Ιταλού SOLIMA.

Παραθέρριζε το καλοκαίρι του 1978 με την οικογένειά του σε κάποια παραλία της Κεντρικής Ελλάδας. Προσδιορίσαμε το

σημείο προσγείωσης, όπου μας περίμενε με την σύζυγό του και τις τρεις κόρες του. Κατεβήκαμε, τον αρπάξαμε και κατευθυνθήκαμε προς το Μέτσοβο. Διανυχτερεύσαμε εκεί και την επομένη τον παραδώσαμε στην οικογένειά του. Ο SOLIMA ενθουσιάστηκε από την ομορφιά του τοπίου και από την υποδειγματική ανάπτυξη της περιοχής Μετσόβου. Έμαθε το γεγονός ο συμπατριώτης του, Γενικός Διευθυντής Γεωργικών διαρθρώσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, PIZZUTI. Επεδίωξε συνάντηση μαζί μου κατά την διάρκεια μιας επίσκεψης στις Βρυξέλλες και μου τόνισε ότι ήταν δική του αρμοδιότητα το πρόγραμμα που είχα στο μυαλό μου. Ήταν ενθουσιώδης, αεικίνητος και δημιουργικός ο «Αλβανομάχος» PIZZUTI (είχε μετάσχει στον ελληνοϊταλικό πόλεμο στην Αλβανία, με τραυματικές εμπειρίες). Σκέφτηκα ότι ήταν ο πιο κατάλληλος για την προώθηση της ιδέας. Τον προσκάλεσα λοιπόν να επισκεφτούμε μαζί την ορεινή Ελλάδα. Δέχτηκε ευχαρίστως και πήρε μαζί του τον αρμόδιο Διευθυντή CRAPS και τον Τμηματάρχη SCALY. Με σκοπό την καλύτερη στήριξη του προγράμματος, κάλεσα και τον, επίσης Ιταλό, Γενικό Διευθυντή της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου Υπουργών FRICCHIONE. Δέχτηκε και εκείνος με μεγάλη χαρά και πήρε μαζί του τον αρμόδιο Διευθυντή TRACY και κάποιον άλλον. Έξι προσκεκλημένοι κι εγώ με τους συνεργάτες μου χρειαζόμασταν δύο μεγάλα ελικόπτερα. Ο Αβέρωφ μας τα διέθεσε χωρίς δισταγμό και πραγματοποιήσαμε μια πολύ ενδιαφέρουσα περιοδεία.

Κατευθυνθήκαμε πρώτα στην Ολυμπία, όπου τους ξεναγήσαμε στις αρχαιότητες. Με την ευκαιρία, τους κατατόπισα πάνω σ' ένα σημαντικό πρόγραμμα βελτίωσης των αρδευτικών έργων των πεδιάδων Αλφειού και Πηνειού Ηλείας, με χρηματοδότηση της ΕΟΚ στα πλαίσια της Συμφωνίας Σύνδεσης. Ήταν μια πρώτη κρούση για τη συνέχιση της χρηματοδότησης στα πλαίσια της Συνθήκης Ένταξης. Αφήνοντας την Ολυμπία, πετάξαμε πάνω από την ορεινή Πελοπόννησο, την Στερεά Ελλάδα και προσγειωθήκαμε κοντά στο υδροηλεκτρικό εργοστάσιο της Λίμνης Πλαστήρα. Τοπικοί παράγοντες μας φιλοξένησαν με ψητά αρνιά και τοπικό κρασί. Στη συνέχεια, κατευθυνθήκαμε προς το Μέτσοβο. Όταν πετούσαμε πάνω από το χωριό της καταγωγής μου (Καστανιά Αγράφων), οι φιλοξενούμενοι ευρωκράτες ξέσπασαν αυθόρμητα σε ζωηρά χειροκροτήματα. Στο Μέτσοβο μας περίμενε ο Δήμαρχος και μετέπειτα Ευρωβουλευτής Γιάννης Αβέρωφ, ανιψιός του Ευάγγελου, με την Ελβετίδα σύζυγό του. Μας ξενάγησαν στα τυροκομεία, οινοποιεία, αμπελώνες, στις τουριστικές και άλλες εγκαταστάσεις που είχε δημιουργήσει ο ανήσυχος και δημιουργικός Ευάγγελος Αβέρωφ. Στη συνέχεια, ο Δήμαρχος μας προσέφερε ένα υπέροχο γεύμα με πίτες και κρασί «Κατώγι». Οι επισκέπτες μου εντυπωσιάστηκαν από την άγρια ομορφιά της ορεινής Ελλάδας πάνω από την οποία πέταξαν και περισσότερο από

όσα είδαν στο Μέτσοβο σαν μοναδικό πρότυπο ανάπτυξης ορεινού χώρου.

Οι επισκέψεις αυτές επηρέασαν αποφασιστικά την αποδοχή του προγράμματος από την ΕΟΚ και την επιτάχυνση των διαδικασιών για την θέσπιση του σχετικού κανονισμού. Οι διαδικασίες αυτές είναι χρονοβόρες, προπαντός όταν ο υπό προώθηση κανονισμός συνεπάγεται δαπάνες σε βάρος του κοινοτικού προϋπολογισμού. Απαιτείται η συναίνεση συναρμοδίων υπηρεσιών μέχρι να γίνει εισήγηση στην ολομέλεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και, αφού εκείνη εγκρίνει, χρειάζεται να συμφωνήσουν όλα τα κράτη μέλη (αρχή της ομοφωνίας).

Συνεχίστηκαν κατόπιν στις Βρυξέλλες οι επαφές και συνεργασίες με τα ανωτέρω και άλλα στελέχη της ΕΟΚ. Δεδομένου, όμως, ότι δεν ήμασταν ακόμα πλήρες μέλος, οι συνεργασίες αυτές είχαν ανεπίσημο χαρακτήρα. Πραγματοποιήθηκαν στο περιθώριο των επισήμων συνεργασιών, στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων για την ένταξή μας. Παράλληλα, ορίστηκε ομάδα εργασίας με υπουργική απόφαση για την οριστικοποίηση του προγράμματος. Στον γράφοντα ανατέθηκε ο συντονισμός του όλου έργου προετοιμασίας και υποστήριξης στις κοινοτικές υπηρεσίες.

Έτσι, το πρόγραμμα υποβλήθηκε επίσημα τον Μάιο του 1981 και εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 1982 με τον κανονισμό

1975/82, σε χρόνο ρεκόρ για τα κοινοτικά δεδομένα. Κάλυψε ολόκληρο τον ορεινό κορμό της χώρας από τα βόρεια σύνορα μέχρι το Ταίναρο. Η αρχική κοινοτική συμμετοχή υπό την μορφή δωρεάν βοήθειας ορίστηκε σε 200 εκ. ECU.

Οι κυριότερες δραστηριότητες που κάλυπτε το πρόγραμμα είναι:

-Εξηλεκτρισμός και ύδρευση αγροτικών κοινοτήτων και γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

-Αγροτική και δασική οδοποιία.

-Άρδευση και αντιδιαβρωτική προστασία των επικλινών εδαφών.

-Κατασκευή και εξοπλισμός κέντρων γεωργικής εκπαίδευσης.

-Έργα ανάπτυξης δασών, δασική οδοποιία, διευθέτηση χειμάρρων, προστασία κατά της πυρκαγιάς.

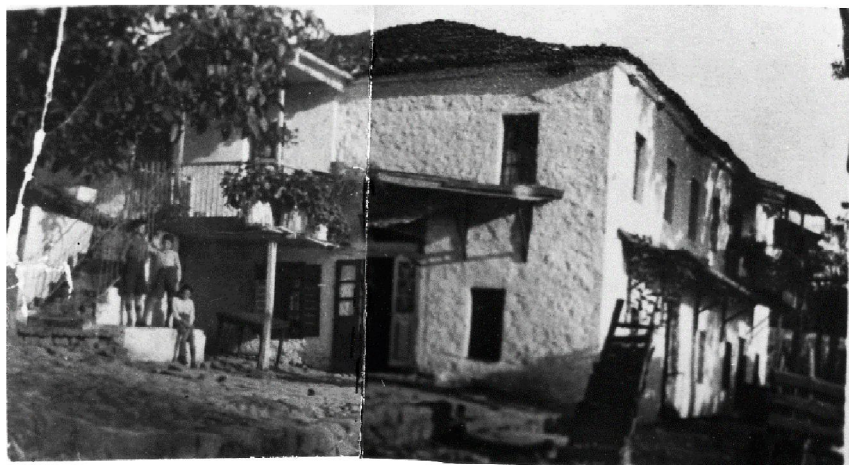
Ορισμένες από αυτές τις δραστηριότητες επεκτάθηκαν αργότερα και στις υπόλοιπες ορεινές και προβληματικές περιοχές της χώρας με αύξηση της κοινοτικής συμμετοχής κατά 45 εκ. ECU, που, έτσι, έφτασε τα 245 εκ. ECU.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διάρθρωση των ΜΟΠ επηρεάστηκε σημαντικά από το πρώτο αυτό αναπτυξιακό

πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα με Κοινοτική χρηματοδότηση. Ακολούθησε ο πακτωλός των πακέτων ΝΤΕΛΟΡ, ως συνέπεια της αρχής της «οικονομικής και κοινωνικής συνοχής» που διατυπώθηκε σαφέστατα στην «Ενιαία Πράξη» η οποία τροποποίησε την Συνθήκη της Ρώμης.

Καστανιά Αγράφων, έδρα του αρματολικιού του Γεωργίου Καραϊσκάκη.

Το σπίτι όπου γεννήθηκαν δύο γενιές Ζαχαροπουλαίων και όπου διανυκτέρευσαν όλες σχεδόν οι ηγετικές προσωπικότητες της Αντίστασης 1942-1944. Θύμα του εμφυλίου πολέμου, κάηκε το 1948.

1938: Γιώργος, Ζάχος και Άγγελος (καθιστός).

Το σημερινό σπίτι των Ζαχαροπουλαίων.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Τα τελευταία χρόνια, εμφανίζονται δυσχέρειες στην πρόοδο προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Οι δυσχέρειες αυτές, με κορυφαία την απόρριψη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος από τη Γαλλία και την Ολλανδία, δημιούργησαν ένα κλίμα γενικής δυσθυμίας, ένα κλίμα πεσιμισμού. Το δυσάρεστο αυτό κλίμα ενισχύθηκε από την παγκόσμια οικονομική κρίση που εισέβαλε στην ΕΕ και έπληξε ιδιαίτερα μερικούς αδύναμους κρίκους της. Πρόσφατα, προέκυψε και το σοβαρό μεταναστευτικό πρόβλημα με την εμφάνιση μιας απαράδεκτης αντιευρωπαϊκής συμπεριφοράς μερικών χωρών μελών και με την Τουρκία να εκβιάζει απειλώντας να πνίξει την Ευρώπη με τα εκατομμύρια των προσφύγων που φιλοξενεί.

Αφορμή ζητούσαν οι απανταχού Κασσάνδρες να προσυπογράψουν το τέλος της ΕΕ. Η απάντηση στις Κασσάνδρες είναι ότι, το πολιτικό σύστημα της ΕΕ είναι μοναδικό στην ιστορία και εξελίσσεται συνεχώς εδώ και 60 χρόνια. Έχει λοιπόν αποκτήσει πολύ βαθιές ρίζες, θεμέλιά του είναι οι συνθήκες, οι κοινές πολιτικές και οι νόμοι (κανονισμοί, οδηγίες κλπ. που τις υλοποιούν.) Νομοτελειακά δε, η σημερινή ΕΕ δεν μπορεί παρά να εξελιχθεί σε μία Ολοκληρωμένη Οικονομική και Πολιτική

Ένωση, υπό τις προϋποθέσεις που παραθέτω παρακάτω. Είναι ζήτημα χρόνου. Πρόκειται για ένα ιστορικό φαινόμενο και, υπό την έννοια αυτή, μπορεί να κριθεί με την οπτική του μεγάλου Γερμανού φιλοσόφου Χέγκελ (1770 – 1831). Ο Χέγκελ θεωρούσε ότι, στην πορεία ενός ιστορικού φαινομένου, τα επώδυνα στάδια είναι αναγκαία για την ολοκλήρωσή του.

Δεν έλειψαν και εκείνοι που επιχαίρουν με την προσδοκία της εξαφάνισης της ΕΕ, λες και η ΕΕ είναι μια κατάρα από την οποία πρέπει να απαλλαγούμε. Οι χαιρέκακοι αυτοί αντιευρωπαϊστές δεν έχουν βιώσει εμπόλεμες καταστάσεις και δεν γνωρίζουν ή δεν θέλουν να μάθουν τι ήταν η Ευρώπη πριν από τη δημιουργία της ΕΕ, που γεννήθηκε και στέριωσε στο δεύτερο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα. Ας συγκρίνουν, οι επιχαίροντες με μια προοπτική γκρεμίσματος της ΕΕ, την περίοδο που αυτή υπάρχει με εκείνη του πρώτου ημίσεως του 20^{ου} αιώνα που δεν υπήρχε. Δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, παράλληλα με άλλους περιφερειακούς πολέμους, ξέσπασαν την περίοδο αυτή ξεκινώντας από τις προαιώνιες διενέξεις μεταξύ των σημαντικότερων μελών της σημερινής ΕΕ. Ας προσπαθήσουν να μάθουν, αν δεν γνωρίζουν, πόσες δεκάδες εκατομμύρια νέων ανθρώπων έπεσαν στα πεδία των μαχών, πόσα εκατομμύρια ανθρώπων υπήρξαν θύματα γενοκτονιών, πόσα ερείπια συσσωρεύτηκαν σε όλη την Ευρώπη. Βασανιστήρια, αίμα και δάκρυα, εξαθλίωση, πείνα βίωναν οι πληθυσμοί της

Ευρώπης, πάντα δίπλα στον τρόπο και στο θάνατο. Με σκοπό να αποφευχθούν για πάντα αυτές οι συμφορές και για να επικρατήσει, επιτέλους, ειρήνη στην πολύπαθη Ευρώπη, ξεκίνησε τη δημιουργία της Ενωμένης Ευρώπης ο Γάλλος πολιτικός Ρομπέρ Σουμάν, ενστερνιζόμενος την ιδέα του συμπατριώτη του Ζαν Μονέ για μια Ευρώπη χωρίς πολέμους. Τα αγαθά της ειρήνης και μια πρωτοφανή ευημερία απολαμβάνουν οι λαοί της Ευρώπης για περισσότερα από 70 χρόνια.

Μια πολύ σημαντική περίοδος της πορείας της ΕΕ ήταν η δεκαετία 1985 – 1995 κατά την οποία προέδρευσε της Επιτροπής ο χαρισματικός ηγέτης Ζακ Ντελόρ. Συνέπεσε δε αυτή την περίοδο να ηγούνται του Γαλλογερμανικού άξονα οι άξιοι ηγέτες Μιττεράν και Κώλ. Τότε δημιουργήθηκε η «μεγάλη ενιαία αγορά» με την κατάργηση όλων των εμποδίων στη διακίνηση εμπορευμάτων, προσώπων, κεφαλαίων και υπηρεσιών μέσα στην τότε ΕΟΚ των 12. Παράλληλα, θεσμοθετήθηκε με σαφήνεια η αρχή της «οικονομικής και κοινωνικής συνοχής». Σε εφαρμογή της αρχής αυτής, ενισχύθηκε ο κοινοτικός προϋπολογισμός και διπλασιάστηκαν οι πόροι των διαρθρωτικών ταμείων. Ταυτόχρονα, δόθηκε προτεραιότητα για τη διάθεση των πόρων αυτών στις περιοχές της ΕΟΚ με ΑΕΠ μικρότερο του 75% του κοινοτικού. Στις περιοχές αυτές εντάχθηκε ολόκληρη η Ελλάδα με αποτέλεσμα να εισπράξει η χώρα

μας μέχρι τώρα, μόνο για τις υποδομές της, δωρεάν βοήθεια κοντά στα 100 δισ. ευρώ.

Ας αναλογιστούν, όσοι θεωρούν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια κατάρα από την οποία πρέπει να απαλλαγούμε, ποιες θα ήταν οι υποδομές της χώρας αν δεν υπήρχαν αυτά τα δισ. ευρώ. Θα μπορούσε να λειτουργήσει η πρωτεύουσα χωρίς την Αττική Οδό, χωρίς το μετρό, χωρίς τις ανισόπεδες διαβάσεις; Βλέπουμε πόσο ασφυκτιά η Αθήνα κάθε φορά που δεν λειτουργεί, λόγω απεργίας, το μετρό. Ας αναλογιστούν τα οδικά δίκτυα σε όλη τη χώρα, τα έργα ύδρευσης, αποχέτευσης, καθαρισμού λυμάτων σε όλες τις πόλεις και τα χωριά ή τα έργα για την εμπορία και διακίνηση των γεωργικών προϊόντων, καθώς και τόσα άλλα.

Επί προεδρίας Ντελόρ, επίσης, δημιουργήθηκε η Νομισματική Ένωση που ισχύει από το 1993. Από τότε, σχεδόν κανένα βήμα δεν έγινε προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μιας κοινής οικονομικής πολιτικής, μιας πραγματικής οικονομικής διακυβέρνησης. Η Ευρωζώνη ήταν μια πλήρης νομισματική ένωση, αλλά μια ατελής οικονομική και δημοσιονομική ένωση. Έτσι, βρέθηκε ανέτοιμη μπροστά στην χρηματοπιστωτική κρίση και αποτέλεσε αντικείμενο της παγκόσμιας προσοχής. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι η δημοσιονομική κατάσταση της Ευρωζώνης η χειρότερη, σε σχέση π.χ. με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, όπως προκύπτει από τα επίσημα

στοιχεία. Κι όμως, η φερεγγυότητα της Ευρωζώνης ετέθη υπό αμφισβήτηση και όχι των ΗΠΑ ή της Ιαπωνίας. Ο λόγος είναι ότι οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία έχουν κεντρικές κυβερνήσεις και θεσμούς που επιτρέπουν την έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων. Το συμπέρασμα είναι ότι η Ευρωζώνη χρειάζεται οικονομική διακυβέρνηση και πολιτική ολοκλήρωση.

Όμως, η οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση εμποδίζονται από:

-τον μεγάλο αριθμό των κρατών μελών,

-το γεγονός ότι μεταξύ των 27 υπάρχουν κράτη ευρωφοβικά ή εξυπηρετούν άλλα συμφέροντα,

-την εφαρμογή της αρχής της ομοφωνίας για κάθε αλλαγή των συνθηκών,

-τη δυνατότητα που δίδεται στα κράτη μέλη να προσφεύγουν για επικύρωση σε δημοψηφίσματα.

Όσον αφορά τα δημοψηφίσματα ως μέσο επικύρωσης των συνθηκών, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι δεν εφαρμόζονται γενικά σε συνήθεις διεθνείς συνθήκες. Το δημοψήφισμα είναι, βέβαια, το πιο δημοκρατικό μέσον για την έγκριση κάποιας πολιτικής υπό την προϋπόθεση ότι οι πολίτες γνωρίζουν σαφώς τα υπέρ και τα κατά αυτής της

πολιτικής. Διαφορετικά, μπορεί να καταλήξει σε παρωδία της πολιτικής βούλησης.

Θύμα δημοψηφίσματος υπήρξε το «Σύνταγμα της Ευρώπης», το οποίο, αφού εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, δεν επικυρώθηκε από το δημοψήφισμα που έγινε στη Γαλλία. Τεράστια η ζημιά γιατί το Σύνταγμα αυτό, παρ' όλες τις ατέλειές του, αποτελούσε ένα μεγάλο βήμα προς την ευρωπαϊκή πολιτική ένωση, ήδη από το 2005. Είχαν όμως, οι πολίτες που το καταψήφισαν, μελετήσει τις χιλιάδες σελίδες του με τις πολύπλοκες έννοιες; Ασφαλώς όχι. Ενήργησαν υπό την επήρεια των συνθημάτων μιας μειοψηφίας ευρωσκεπτικιστών. Πρόκειται, επομένως, για μια διαστρέβλωση της δημοκρατικής έκφρασης.

Γεννάται λοιπόν το ερώτημα: Είναι δυνατόν, κάτω από αυτές τις συνθήκες, να φθάσουμε σε μια πραγματική Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση (ΕΠΕ); Μια ΕΠΕ κύριο χαρακτηριστικό της οποίας θα είναι μια ανεξάρτητη και ουσιαστική Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ); Μια ΚΕΠΠΑ η οποία να είναι λειτουργική και άμεσα εφαρμόσιμη, όταν το επιβάλλουν οι περιστάσεις; Η απάντηση, κατά την εκτίμησή μου, είναι αρνητική. Για να φθάσουμε σε μια πραγματική Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση, θα πρέπει οι χώρες που το επιθυμούν και ανήκουν στην Ευρωζώνη να αποφασίσουν να προχωρήσουν μόνες τους, αφήνοντας έξω τις χώρες που δεν το

επιθυμούν. Θα χρειαστεί λοιπόν, οι χώρες αυτές, στις οποίες θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα, να εκπονήσουν και να θεσμοθετήσουν μια «Νέα Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση» (ΕΠΕ). Περιττό να τονίσω ότι για την κύρωση της ΕΠΕ από τα ιδρυτικά μέλη θα πρέπει να αποκλεισθούν τα δημοψηφίσματα. Η Συνθήκη αυτή θα συνυπάρχει με τις ισχύουσες συνθήκες για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα έχουμε δηλαδή δύο «ομόκεντρους κύκλους». Ο πρώτος θα περιλαμβάνει τις χώρες που ανήκουν στην ΕΠΕ και ο δεύτερος τις χώρες της ΕΠΕ και τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. Δεν νομίζω ότι η συνύπαρξη αυτή θα δημιουργήσει προβλήματα, όπως δεν έχει δημιουργήσει η συνύπαρξη των χωρών που ανήκουν στην Ευρωζώνη με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν ανήκουν στην Ευρωζώνη.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση δεν θα είναι κλειστό κλαμπ. Οι άλλες χώρες της ΕΕ θα μπορούν να ζητήσουν την ένταξή τους, εφόσον ανταποκρίνονται στις σχετικές προδιαγραφές και αποδέχονται τους μηχανισμούς της ΕΠΕ. Το πιθανότερο είναι να συμβεί το εξής: Οι άλλες χώρες, η μία μετά την άλλη, να ζητήσουν να ενταχθούν στην ΕΠΕ. Θα μείνουν απέξω και θα απομονωθούν οι αδιόρθωτοι ευρωσκεπτικιστές.

Έτσι έγινε με την ΕΟΚ των 6. Η Αγγλία για αντιπερισπασμό είχε δημιουργήσει την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) των 7, στην δεκαετία του 1950. Πολλές

χώρες προβληματίζονταν ως προς το ποια θα διαλέξουν, ΕΟΚ ή ΕΖΕΣ. Ο διορατικός Κ. Καραμανλής, όχι μόνον διάλεξε αδίστακτα την ΕΟΚ, αλλά υπέβαλε αμέσως μετά την ίδρυσή της το 1957 αίτηση σύνδεσης μαζί της, δίνοντας ψήφο εμπιστοσύνης προς την ΕΟΚ, έναντι της ΕΖΕΣ. Αποτέλεσμα: η μία μετά την άλλη οι χώρες της ΕΖΕΣ, ζήτησαν την ένταξή τους στην ΕΟΚ. Ακολούθησαν οι άλλες διευρύνσεις για να φθάσει η, μεταμορφωθείσα σε Ευρωπαϊκή Ένωση ΕΟΚ, στα 28 μέλη. Έτσι, στην ΕΕ εντάχθηκαν και οι 11 πρώην κομμουνιστικές χώρες με βιαστικές και χαλαρές διαδικασίες, επειδή είχε πρυτανεύσει η γεωπολιτική άποψη ότι έπρεπε να απομακρυνθούν από την επιρροή της Ρωσίας. Αποτέλεσμα: πολλές από αυτές να επιδεικνύουν αντιευρωπαϊκή συμπεριφορά, όπως στον πόλεμο του ΙΡΑΚ με τον Μπους το νεότερο και τώρα με το μεταναστευτικό.

Θα πρέπει λοιπόν, το φαινόμενο αυτό να γίνει μάθημα όσον αφορά τη νέα συνθήκη για τη δημιουργία της ΕΠΕ: αυστηρά κριτήρια ένταξης και συγκεκριμένα, άμεσα εφαρμόσιμα μέτρα για οποιαδήποτε αντιευρωπαϊκή συμπεριφορά.

Για να πραγματοποιηθεί η δημιουργία της ΕΠΕ, απαιτείται μία πολύ ισχυρή πολιτική βούληση, απαιτούνται ιδιαίτερα ισχυροί ηγέτες. Είναι αλήθεια ότι, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται σοβαρή έλλειψη μεγάλων ηγετών στην Ευρώπη και όχι μόνον. Αυτό όμως δεν μπορεί να διαρκέσει επ' άπειρον. Προσωπικά πιστεύω στον νεαρό Πρόεδρο της

Γαλλίας. Ο Εμμανουέλ Μακρόν είναι πεπεισμένος ευρωπαϊστής και επίμονος στην προσπάθειά του για την πραγματοποίηση του ευρωπαϊκού ονείρου. Δεν είναι λίγες οι πρωτοποριακές ιδέες που παρουσίασε αφότου εξελέγη: κοινός προϋπολογισμός στην Ευρωζώνη, κοινός Υπουργός Οικονομικών, ευρωπαϊκός στρατός, στρατιωτική δύναμη άμεσης επέμβασης κλπ.

Δυστυχώς, δεν βρίσκει, επί του παρόντος, ανταπόκριση από τον δεύτερο πυλώνα του γαλλογερμανικού άξονα. Ωστόσο, ο Μακρόν είναι πολύ νέος και έχει μακρό πολιτικό μέλλον μπροστά του. Δεν είναι δυνατόν παρά να βρεθεί κάποιος Γερμανός ηγέτης, ανάλογος του Κωλ και του Σμιτ για να ενεργοποιηθεί ο ισχυρός γαλλογερμανικός άξονας που θα ηγηθεί της προσπάθειας για την δημιουργία της πλήρους οικονομικής και πολιτικής ένωσης της Ευρώπης για όσους την επιθυμούν.

Είναι αλήθεια ότι η πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση διέρχεται σήμερα μια επώδυνη φάση. Όμως η έκβαση ενός ιστορικού φαινομένου, που είναι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, δεν κρίνεται από μια ενδιάμεση φάση στην πορεία του, όσο επώδυνη και αν είναι. Πρόκειται για ένα από τα ενδιάμεσα στάδια τα οποία, κατά τον Γερμανό φιλόσοφο Χέγκελ, όπως έχουμε προαναφέρει, είναι αναγκαία για την ολοκλήρωσή του.

Είναι ένα ενδιάμεσο «εκβάν» πριν από το τελευταίο, που είναι η ολοκλήρωση. Και, όπως έχει πει ο δικός μας Δημοσθένης, «προς γαρ το τελευταίον εκβάν έκαστον των πριν υπαρξάντων κρίνεται».

Με τις γραμματείς μου, Βελγίδα αριστερά και Ελληνίδα δεξιά.

1988: Ομιλία σε συνέδριο Μεσογειακών χωρών στην Αθήνα, ως εκπρόσωπος της COMMISSION.

COMISSION: Με ομάδα συνεργατών.

COMMISSION - Γεύμα με συνεργάτες.

COMMISSION- Με τις γραμματείς, γαλλίδα από αριστερά και βελγίδα από δεξιά.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Γεννήθηκε το 1928 στην Καστανιά Αγράφων του Νομού Καρδίτσας.

Σπούδασε Γεωπόνος στην Αθήνα και Πολιτικός Μηχανικός με ειδικότητα στα Έργα Υποδομής της Γεωργίας σε μία από τις φημισμένες «Grandes Ecoles» του Παρισιού, Πολιτικός Μηχανικός του ΕΜΠ.

-Επίτιμος Διευθυντής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Βρυξέλλες).

-τ.Γενικός Διευθυντής Εγγειοβελτιωτικών έργων και σχέσεων Ελλάδας – ΕΟΚ του Υπουργείου Γεωργίας – μέλος

της Κεντρικής Επιτροπής Διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ.

-τ.Σύμβουλος Ευρωπαϊκών Υποθέσεων του Ομίλου Επιχειρήσεων Λάτση και Πρόεδρος της εταιρείας του SGI HELLAS.

Το μεγαλύτερο μέρος της σταδιοδρομίας του αφιερώθηκε στα εγγειοβελτιωτικά έργα, τα οποία ήταν πρώτης προτεραιότητας στον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων τις δεκαετίες 1960 και 1970. Με δική του πρωτοβουλία πραγματοποιήθηκαν σημαντικά αναπτυξιακά προγράμματα με διεθνή τεχνική και οικονομική βοήθεια, μεταξύ των οποίων είναι:

-Με χρηματοδότηση της Διεθνούς Τραπέζης, πρώτον, το Πρόγραμμα Ανάπτυξης Υπογείων Υδάτων Θεσσαλίας, με το οποίο αρδεύονται εκατοντάδες χιλιάδες στρέμματα και δεύτερον, το Πρόγραμμα Αξιοποίησης των Πηγών του Ανατολικού Βερμίου που εξασφάλισε την άρδευση μεγάλων και σημαντικών εκτάσεων στις περιοχές Βέροιας, Νάουσας και Έδεσσας.

-Με τεχνική και οικονομική ενίσχυση του Προγράμματος Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών και του ΟΟΣΑ, δημιουργήθηκε το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Υδάτινων Πόρων Ανατολικής Κρήτης που εξασφάλισε την άρδευση της

ξηρικής πεδιάδας Μεσσαράς (300.000 στρεμ.) και περιοχών της Ιεράπετρας και της Σητείας.

Με την έναρξη των διαπραγματεύσεων έναξής μας στην ΕΟΚ, του ανατέθηκε η οργάνωση και η διεύθυνση μιας νέας υπηρεσίας Σχέσεων Ελλάδας – ΕΟΚ στο Υπουργείο Γεωργίας. Ως Γενικός Διευθυντής της Υπηρεσίας αυτής, μετέσχε στην πενταμελή Κεντρική Επιτροπή Διαπραγματεύσεων (ΚΕΔ) για την ένταξή μας στην ΕΟΚ, η οποία διεξήγαγε τις διαπραγματεύσεις σε επίπεδο Αναπληρωτών Υπουργών. Στην ηλικία των 92 ετών, είναι ο τελευταίος επιζών της ΚΕΔ. Απολυθείς από τη θέση του Γενικού Διευθυντού το 1982 με το νόμο Κουτσόγιωργα, μετέσχε, τον ίδιο χρόνο, σε διαγωνισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και κατέκτησε ανώτερη θέση.

Στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ασχολήθηκε κυρίως ως υπεύθυνος διαπραγματεύσεων επί θεμάτων γεωργίας με τις 12 τρίτες χώρες της Μεσογείου, μεταξύ των οποίων η Τουρκία και η Κύπρος, καθώς και με τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού.

Τελείωσε την καριέρα του στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως Προϊστάμενος Υπηρεσίας μελετών και επιβλέψων κατασκευών έργων υποδομής που η ΕΟΚ χρηματοδοτούσε προς όφελος χωρών της Ανατολικής και Νότιας Αφρικής.

Αμέσως μετά τη συνταξιοδότησή του, προσελήφθη από τον Όμιλο Επιχειρήσεων ΛΑΤΣΗ ως Πρόεδρος μιας των εταιριών του και ως Σύμβουλος Ευρωπαϊκών Υποθέσεων επί δέκα έξι χρόνια.

Έτυχε των κατωτέρων τιμητικών διακρίσεων:

- Από τον Πρόεδρο της Γαλλικής Δημοκρατίας του Χρυσού Σταυρού της Λεγεώνας της Τιμής: «Officier de la Légion d'Honneur», υπό την κατηγορία ξένων, (1981) και, δεύτερη φορά, υπό την κατηγορία Γάλλων (1996).

- Από τον Πατριάρχη Ιεροσολύμων του Χρυσού Σταυρού του «Ταξιάρχου των Ορθοδόξων Σταυροφόρων του Παναγίου Τάφου» .

- Από τον Πρόεδρο της COMMISSION, Ζακ Ντελόρ, ειδικής τιμητικής διάκρισης.

- Από το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, τιμητικής πλακέτας «σε αναγνώριση της σημαντικής του συμβολής στην ευρωπαϊκή πορεία της Ελλάδας».

- Από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών τιμητικής πλακέτας «σε αναγνώριση της σημαντικής του προσφοράς στην γεωργική ανάπτυξη της Ελλάδας και στην ευρωπαϊκή μας πορεία».

- Από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο έκφρασης ευχαριστιών και συγχαρητηρίων «για τον ηγετικό ρόλο που είχε ως μέλος της Ομάδας Προενταξιακών Διαπραγματεύσεων της Ελλάδας με την ΕΟΚ».
- Από τον Δήμο Ιτάμου του Νομού Καρδίτσας, τιμητικής πλακέτας «για το βιβλίο του «Τα Ταραγμένα Χρόνια 1940 – 1950».
- Από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Καστανιάς – Μούχας, τιμητικής πλακέτας «σε ένδειξη τιμής και ευγνωμοσύνης για τις πολύτιμες υπηρεσίες που προσέφερε στην Κοινότητα Καστανιάς – Μούχας».

Έγραψε τα βιβλία:

- «Τα Ταραγμένα Χρόνια 1940 – 1950 – Εφηβικές Μαρτυρίες και Αναμνήσεις», Εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ, 310 σελίδες.
 - «Η Οδύσσεια της Ευρωπαϊκής μας Πορείας», Εκδόσεις «ΜΙΝΩΑΣ», 300 σελίδες.
- Έγραψε επίσης πολυάριθμες μελέτες και άρθρα επιστημονικού, πολιτικού, λαογραφικού, οικονομικού και φιλολογικού περιεχομένου.

Από την παρουσίαση του βιβλίου του «Η ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΜΑΣ ΠΟΡΕΙΑΣ» στην Παλαιά Βουλή τον Ιούνιο 2011.